

НЕПОЗНАТИ ВОЛТ ВИТМАН –
ДВА ОТКРИЋА СА СТРАНИЦА
АМЕРИЧКЕ ШТАМПЕ 19. ВЕКА¹

Институт за књижевност и
уметност, Београд

Апстракт: У раду се разматрају појединости настанка, објављивања и недавног поновног проналажења две серије текстова чији је аутор Волт Витман. Реч је о серији новинских чланака *Manly Health and Training* (1858) и роману објављиваном у наставцима *Life and Adventures of Jack Engle* (1852), који су све до 2016. представљали заборављена, или прецизније речено, непозната Витманова дела. Будући да су се текстови првобитно појавили на страницама америчке штампе, осврнућемо се на улогу периодике и новинарства у Витмановом стваралаштву. Периодика и у данашње време има значајну улогу у представљању оваквих открића, што ће бити размотрено у посебном делу рада. Посебну пажњу посвећујемо околностима које су омогућиле проналажење непознатих Витманових текстова, као и променама које дигитализација грађе доноси у области хуманистике.

Кључне речи: америчка књижевност, америчка периодика, издаваштво, Волт Витман, *Manly Health and Training*, *Life and Adventures of Jack Engle*

Непосредни повод за писање овог текста била су два важна књижевноисторијска открића – серија новинских чланака под насловом *Manly Health and Training* и роман *Life and Adventures of Jack Engle*, чији је аутор, према проценама стручњака, амерички песник Волт Витман. Текстови су изворно објављивани у наставцима у два њујоршка листа – чланци о здрављу током 1858, а роман још 1852. године – а откривени су 2015, односно 2016. године. Вести о проналажењу досад непознатих Витманових текстова привукле су пажњу проучавалаца, читалаца и издавача, као и шире јавности у САД, а и широм света, те су ова књижевна открића покренула одређена питања у вези са целокупним Витмановим делом.

Није велико изненађење што су ови текстови пронађени на страницама америчке штампе ако знамо да је Витман већи део свог живота био на различите начине везан за различите новинске листове – као новинар, уредник или аутор књижевних прилога. Песник је своју каријеру у области новинарства започео врло рано и са самог дна лествице, будући да је још као дечак, почетком тридесе-

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Српска књижевност у европском културном простору* (ОН 178008), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

тих година 19. века, радио као помоћник у штампарији листа *Long Island Patriot*, где се обучавао за рад са штампарском пресом и слагање слова. Познавање штампарског процеса имало је значајну улогу у обликовању Витманових збирки, пре свега различитих издања *Влајши шраве*, која су се појављивала у периоду 1855–1891. Али рад у штампарији једног листа Витмана је пре свега упутио на позив новинара, који ће му бити извор прихода, али и начин да настави да се образује. Пошто је са једанаест година прекинуо формално школовање, Витман је до краја живота знања и вештине стицао између осталог и у новинским редакцијама.

Током тридесетих година 19. века, док је још учио штампарски занат, Витман је писао краће текстове, од којих је неке успео и да објави у једном њујоршком листу. Са деветнаест година, 1838, на Лонг Ајленду је покренуо свој недељник, у којем је извештавао о догађајима и приликама из локалне заједнице и који је својеручно штампао и лично разносио на адресе претплатника. Витман овде не само што је практично потпуно сам производио публикацију у којој су штампани његови текстови (што ће се поновити и код првих издања *Влајши шраве*), већ је био и у непосредном контакту са читаоцима, те је „имао задовољство да види да је његовим читаоцима драго што добијају локалне вести и прилоге примерене сеоској и земљорадничкој публици“ (Noverr 2006: 29).² По пресељењу у Бруклин, прилике за рад у новинским редакцијама су се умножиле. Било је то динамично време убрзаног пораста броја новина, часописа и различитих периодичних публикација, од којих су неке биле сасвим кратког века. Витман је и сам уређивао неколико листова, између осталих дневне листове *Aurora*, *Brooklyn Eagle* и *Brooklyn Daily Times*, док је са многима сарађивао, пишући чланке, репортаже, есеје и уводнике. Песникова новинарска активност одавно је добро позната ставка у његовој биографији, те је већ била и предмет разматрања стручних студија.³ Сами текстови, међутим, још увек нису у целини темељно проучени, делом зато што су разасути по великом броју различитих, често тешко доступних или сасвим недоступних новина и часописа. Последњих година је на интернет страници *Walt Whitman Archive*,

2 Цитате из студија на енглеском језику на српски превела ауторка рада.

3 Темељ за проучавање Витманове новинарске каријере поставио је Херберт Бергман [Herbert Bergman] седамдесетих година 20. века, мада су се дуго планирана два тома песникових сабраних новинских текстова појавила тек тридесетак година касније (*The Journalism*, vol. 1 & 2, ed. Herbert Bergman, Douglas A. Noverr, and Edward J. Reschia).

Витмановој уредничкој активности у листу *Brooklyn Eagle* посвећена је монографија *Whitman as Editor of the Brooklyn Daily Eagle* Томаса Брешера [Thomas L. Brasher], док се Витмановим радом у *Brooklyn Daily Times*-у последњих година бавила Карен Карбинер (в. Karen Karbiener, „Reconstructing Whitman’s Desk at the Brooklyn Daily Times“, *Walt Whitman Quarterly Review* 33 (Summer 2015), 21–50 и „Bridging Brooklyn and Bohemia: How the Brooklyn Daily Times Brought Whitman Closer to Pfaff’s“, *Whitman among the Bohemians* (Iowa City: University of Iowa Press, 2014), 1–18).

репозиторијуму различитих материјала и архивске грађе везане за Витманов живот и рад, објављен велики број чланака из различитих периода песниковог живота, а последња у низу је серија уводника из листа *Aurora*, за које се сматра да их је писао Витман, будући да је у то време обављао послове уредника.⁴

Своје новинарско искуство и стечене контакте Волт Витман је користио и да би с времена на време у новинама са којима је сарађивао објављивао и своју поезију и прозу. Ово се највише односи на период пре појаве првог издања *Влајџи њраве* (1855), када је Витман био пре свега познат као прозни писац. За сада се зна да је током 1840-их и почетком 1850-их у периодици објавио два романа и преко двадесет кратких прича, које су се појављивале у водећим књижевним часописима у САД, напоредо са Куперовим, Поовим и Хоторновим. Прву причу, „Death in the School Room“ [„Смрт у учионици“], Витман је објавио августа 1841. године у листу *The United States Magazine and Democratic Review*; прича је касније више пута прештампована у различитим публикацијама и до данас остаје најчешће штампана Витманова кратка прича. Наредне, 1842. године, Витман је објавио роман *Franklin Evans, or the Inebriate* [Френклин Еванс, њијанац], у специјалном броју часописа *The New World*. У питању је кратак роман од свега тридесетак страна, у којем се упозорава на опасности од алкохолизма и који се стога класификује и као „трезвењачки роман“ (*temperance novel*). Витман је касније тврдио да је роман (или „памфлет“, како га назива) писао по поруцибини, мотивисан пре свега понуђеним хонораром, да га је написао за три дана уз боцу вина и да је био изузетно незадовољан резултатом, те да после тога никада више није предузимао ништа слично (Traubel 1906: 93). Као аутор романа наведен је Волтер Витман, што је до појаве *Влајџи њраве* био његов уобичајени потпис (осим у случајевима када је објављивао под псеудонимом или анонимно). Френклин Еванс је вишеструко прештампован и продат је у око 20.000 примерака, чиме постаје најпродаванија Витманова књига за песниковог живота.

Пракса публиковања поезије и прозе у новинским листовима довела је до тесне повезаности Витманових новинарских и списатељских активности. Објављивани у истим публикацијама, често анонимно или под псеудонимом, Витманови новински чланци и кратка проза представљају маргиналан, мада прилично обиман, део песниковог стваралаштва. Стога, како истичу Стефани Блејлок и Никол Греј, повезивање Витмановог новинарског рада и раног списатељства може да буде драгоцено за истраживаче, јер посматрање његове прозе у контексту чланака које је објављивао

4 У овом одељку *Архиве* налазе се и серије чланака *Sun-Down Papers*, *Letters from a Travelling Bachelor*, *Letters from Paumanok*, *New York Dissected*, као и Витманови новински текстови из периода грађанског рата.

открива колико се његов посао новинара и уредника преклапао са писањем поезије и прозе. Обе ове улоге вероватно су покретале његово прозно стваралаштво у мери у којој је и објављивање прозе увећавало његов књижевни углед међу новинским уредницима који су желели да га запосле или да објављују његову рану поезију и новинске чланке. (Blalock, Gray 2016)

Витманово искуство у новинским редакцијама и штампаријама одиграло је важну улогу и у његовом поетском раду, што се читава како у темама и мотивима који се срећу у његовој поезији, језичким и стилским особеностима израза, тако и у процесу припреме за штампу и у пласирању збирке *Влајти ѿраве* (тј. њених различитих издања) на књижевно тржиште.⁵

Међутим, као и новински текстови, и Витманова проза је дуго занемаривана у академским студијама, као недовољно квалитетна да би јој се посветила посебна пажња. То се променило током последњих деценија, када су проучаваоци почели да подробније анализирају Витманова рана прозна дела, као и да прикупљају и пописују различита издања, реиздања и преводе Витманових прича објављиваних по периодици. Блејлок и Греј појачано интересовање за овај сегмент Витмановог рада објашњавају чињеницом да су питања расе и сексуалности у новије време добила истакнуто место у проучавањима америчке књижевности уопште, те да су се истраживачи окренули и Витмановој прози као раним примерима уметничке обраде ових питања (Blalock, Gray 2016). Ауторке скрећу пажњу на то да интересовање за Витманову прозу, поред тога што доводи до превредновања његових кратких прича, може значити и превредновање „улоге ране прозе у Витмановој списатељској каријери и у обликовању његове репутације америчког песника“ (Blalock, Gray 2016). Витманове приче одражавају његово искуство становника Њујорка четрдесетих година 19. века, активног у области књижевности и издаваштва, које је упознао као штампар, писац и новински уредник, што ће бити од значаја када касније буде почео да објављује своје песничке збирке. Неке од тема у тим збиркама наговештене су већ у његовој раној прози. Блејлок и Греј стога закључују да Витманова проза, иако објављивана пре више од 160 година,

данашњим читаоцима омогућава да сагледају његов развој као писца, да боље разумеју његове покушаје да створи и одржи велику читалачку пу-

5 Мада веза између Витмановог новинарства и песништва још није у потпуности истражена кад су у питању поједини поетички елементи, она је свакако предочена у бројним критичким студијама и прегледима песничког живота и дела. Код нас се на њу осврнуо Иван В. Лалић, који Витманов рад у њујорским листовима повезује са језичким иновацијама у Витмановој поезији, истичући да „тај прозни идиом што га Витмен употребљава (и њиме обнавља поезију) мање је говорни језик улице – жаргон или сленг, са својом колоквијалном синтаксом – а много више језик одређене врсте савремене штампане прозе: језик новина, језик популарних научних публикација“ (Лалић 1974: 21).

блику за своја дела и да испрате појаву различитих тема и уредничких поступака који ће се задржати дуго времена након што се његова каријера прозног писца заврши (Blalock, Gray 2016).

И док се истраживачи у начелу слажу да се не може говорити о грађи која је у уметничком погледу вредна колико *Влајтии ѿправе*, непоречив је књижевноисторијски значај Витмановог прозног дела, те постоји потреба за даљим изучавањем самих текстова, као и околности у којима су они настајали и објављивали се. Стога су и два недавна открића са страница њујоршке штампе привукла велику пажњу.

Витманов водич за здрав живот мушкарца

Текстове који су предмет овог рада разматраћемо редоследом којим су претходних година откривени, а не оним којим су првобитно објављени. Тако ћемо се прво позабавити серијом чланака о здрављу мушкарца, који су под насловом *Manly Health & Training, With Off-Hand Hints Toward Their Conditions* [Мушко здравље и вежбање, са усјушним најоменама о условима за њих] објављивани у периоду од 12. септембра до 26. децембра 1858. у њујоршком недељнику *New York Atlas*, у тринаест наставака.⁶ Откривени су у лето 2015. и наредне године представљени јавности у специјалном двоброју научног часописа *Walt Whitman Quarterly Review*.

Као аутор ових прилога потписан је Моуз Велзор (Mose Velsor), што је један од познатих псеудонима Волта Витмана. Псеудоним је карактеристичан по томе што садржи девојачко презиме песникове мајке (Луизе ван Велзор [Louisa Van Velsor]) и личног имена Моуз, које у синтагми *Mose the Fireboy* представља типског јунака америчког позоришта деветнаестог века, момка из радничке класе.⁷ Имајући у виду Витманову приврженост мајци (потврђену и обимном преписком коју су одржавали), као и његово идентификовање са радницима са улица Њујорка, није необично што је овај псеудоним Витман користио прилично често. Управо захваљујући томе је серија чланака и откривена, а заслуга за ово, као и за откриће непознатог Витмановог романа, припада Закарију Терпину, тада докторанту на Универзитету у Хјустону, а сада доценту на Универзитету државе Ајдахо, чија је област истраживања, поред књижевности, управо америчка периодика 19. века и њена дигитализација. Терпин каже да је серију чланака открио тако што је дигитализоване базе периодике претра-

6 Наставци су се 1858. појављивали једном седмично, недељом, с изузетком две недеље у новембру и једне у децембру, тачније објављени су у бројевима 17–25, 28 и 30–32.

7 „Моуз“ би се могло повезати и са Дикенсовим псеудонимом „Боз“, који је заправо и настао погрешним изговарањем имена „Моузис“. *Бозове скице*, такође најпре објављиване серијски у периодици, од 1833. до 1836. године, могле би бити пример урбане књижевности који је Витману (иначе великом поштоваоцу Чарлса Дикенса) послужио као инспирација.

живао уносећи неке од Витманових познатих псеудонима. За име „Моуз Велзор“ као резултат се појавила реклама објављена 11. септембра 1858. у листу *Њујорк гејли трибјун* [*The New-York Daily Tribune*] да најави серију чланака о здравом животу која ће се појавити наредно дана у *Њујорк ајласу* [*New York Atlas*]. Терпин је поручио неколико бројева *Ајласа* снимљених на микрофилму и, насупротив очекивањима, пронашао обиље материјала – чак 13 наставака, који заједно чине књигу од око 130 страна. Први чланак из ове серије се у *Ајласу* појавио само дан по објављивању рекламе у *Трибјуну*, 12. септембра, а у истом броју *Ајласа* објављена је и реклама за ове текстове (Слика 1), којом се најављује „првокласно оригинално дело“, које читаоце треба да упуту у „науку здравог и лепог тела“. Истиче се да ће чланци бити од користи широком кругу читалаца – младићима, механичарима, фабричким радницима, фармерима, господи, глумцима, певачима, адвокатима, свештеницима, средовечним и старијим мушкарцима. Витманово ауторство утврђено је на основу подударности између текста рекламе из *Њујорк ајласа* и текста из једне од Витманових бележница – скице за рекламу за, како се веровало, никад ненаписан серијал о здрављу мушкарца.⁸

Поред чињенице да је скица из бележнице ипак разрађена у серију чланака, и Терпина и остале истраживаче нарочито је изненадио обим публикованог текста, који укупно износи око 47.000 речи, што је изузетно обимна грађа ако се узме у обзир колико је Витман иначе писао у том периоду. Поред тога што је 1858. већ увелико припремао ново, треће издање збирке *Влајти и праве* (у којој ће се појавити 146 потпуно нових песама, а неке старе бити измењене), Витман је и даље био активан новинар и уредник и, како Терпин запажа,

будући да не постоји никакав очигледан прекид у Витмановим уводницима у *Дејли тајмсу* током периода објављивања „Мушког здравља и вежбања“, јасно је да је он овај серијал стварао напоре са својим уредничким обавезама – што није мали подвиг имајући у виду да је серијал представљао отприлике 3.000 додатних речи на Витманов седмични радни учинак. Није ни чудо што из овог периода не постоји буквално ниједно писмо, Витманово или упућено њему – тешко да му је преостајало времена, енергије или мастила. (Turpin 2016: 160)

Интересантна је и помало изненађујућа чињеница да су се чланци појавили баш у *Њујорк ајласу*. Овај недељник су 1838. основали Ансон Херик и Џеси А. Фел, под именом *Сандеј морнинг ајлас* [*Sunday Morning Atlas*], а у време када је Витман овде објављивао своје чланке, Херик је и даље био један од власника. Витман и Херик наводно нису били у добрим односима још од почетка педесе-

8 Околности проналажења Витманове серије чланака, као и романа *Дек Енл*, потцртавају важност проучавања рекламних огласа у оквиру истраживања периодике, будући да се управо преко њих може доћи не само до знања о ширем културном контексту у којем је одређени лист излазио, већ и до значајних књижевних открића.

тих, када је Витман радио као уредник у *Њујорк аурори* [*The New York Aurora*], такође Хериковом листу. Мада је Витман своје чланке о мушком здрављу потписао псеудонимом, мало је вероватно да Херик у тај псеудоним није био познат с обзиром на то да га је аутор и раније користио. Како Закари Терпин запажа, могуће је да непријатељство између Витмана и Херика делује озбиљније него што је заправо било, а вероватније је да су оштре речи размењене по штампи биле само фарса (Turpin 2017: 163–4). Псеудоним је, с друге стране, могао бити искоришћен и из других разлога – Витман је у то доба радио као уредник у *Бруклин дејли џајмсу* [*Brooklyn Daily Times*], листу који је по свом политичком, републиканском опредељењу био супротстављен *Ајласу*. Стога је сасвим могуће да се Витман потписао као Моуз Велзор да не би угрозио своју уредничку позицију у новинама идеолошки опречних назора (Turpin 2017: 163).

Чланци обједињени у овој серији разноврсни су по садржају и темама које обрађују, мада су сви посвећени човековом физичком и менталном здрављу и изналажењу начина за његово побољшање. Као што сам аутор предочава, у чланцима се говори „о здрављу као камену темељцу истинске мушке лепоте“, које је у вези са „способношћу да се буде добар пријатељ, добар гост, увек радо виђен у друштву, као и с божанском радошћу пријатељства“ (Vitman, *Muški bukvar*, 2017: 7). Већина⁹ недељних наставака подељена је на неколико одељака од којих се сваки бави одређеном темом. Витман разматра навике својих суграђана и износи препоруке за унапређење квалитета живота и здравља људи и целе нације. Аутор се осврће на свакодневне активности, на навике које се тичу хигијене и неге тела, на исхрану, одевање и физичку активност. Поједина запажања и савети одражавају утицај актуелних научних и псеудонаучних дисциплина. Осврћући се на разноврсност тематике ових чланака, Закари Терпин примећује да се поред исхране, вежбања, физичке лепоте, говори и о мушком пријатељству, сексу, размножавању, еугеници, рату, клими, о различитим спортовима, али и о депресији, алкохолу и проституцији (Turpin 2016: 149). Стога се ова серија жанровски може сврстати под различите одреднице – то је истовремено „есеј о мушкој лепоти, шовинистичко разглабање, спортски дневник, манифест еугенике, опис свакодневног живота у Њујорку, анегдотска историја дуговечности или псеудонаучни трактат“ (Turpin 2016: 149).

Непосредно се обрађајући читаоцима, Витман скреће пажњу на оно што сматра негативним тенденцијама савременог друштва и лошим навикама, које шкоде човековом здрављу, и нуди препоруке за побољшање квалитета живота. Телесно здравље аутор сматра неопходним предусловом за развој човекове личности и позива се на пример старих Грка и њиховог односа према телу:

9 Заправо, сви осим једног – осми наставак је у целини посвећен утисцима везаним за боксерски меч.

Младићи Атине и других грчких градова развијали су своје телесне, менталне и моралне способности и савршенства истовремено [...] Понављам да је *прва* потреба младића да буде добро и здраво; на таквом темељу, он ће имати више склоности да постане добар, исправан, пријатељски настројен и испуњен самопоштовањем (Vitman, *Muški bukvar*, 2017: 13).

На више места аутор истиче да је пожељно устајати рано, лети чак пре сванућа, након чега је обавезно туширање хладном водом и жу-стра шетња. Као један од главних узрока лошег психофизичког стања људи Витман издваја недостатак физичке активности, карактеристичан за људе чије радно место подразумева вишесатно седење – не само за оне из интелектуалних кругова, чиновнике и службенике, већ и за различите занатлије, као што су обућари. У чланку посвећеном депресији и меланхолији аутор као делотворан лек за већину случајева наводи одлазак у шетњу. Бављење спортом, бејзбол, веслање, бокс, плес, пожељне су активности, које, по Витмановом мишљењу, треба упражњавати редовно. Апелује се на стрпљење и упорност и истиче да савети подразумевају трајну промену животних навика, а не тек привремену промену исхране или дневних активности.

Међу темама којима се поклања посебна пажња налази се исхрана, у вези са чим се аутор противи вегетаријанству (у то време нарочито популарном у Америци) и истиче значај узимања меса. Тегобе с варењем се често наводе као узрок здравствених проблема Американаца. Савети везани за исхрану проистичу из Витманове опште бриге за тело, а чињеница да се његова серија чланака о здравом животу појавила баш 1858. није случајност. Живот у Америци је средином 19. века постајао све убрзанији, што је утицало на укореењавање нездравих навика, физичку неактивност и лошу исхрану људи. Витман се усредсређује на проблеме савременог живота, посебно оног у градовима, на шта је неколико година пре његових чланака скренуо пажњу и Хенри Дејвид Торо у свом *Волдену*. И мада је, за разлику од Тороа, Витман био одлучно на страни нових технолошких достигнућа, истовремено је препознавао и негативне стране индустријализације и промена које је она донела становницима градова.

Година појаве Витманове серије чланака о мушком здрављу и вежбању представља средишњу тачку између две важне године у песниковом животу, а и у америчкој историји. Неколико година раније, 1855. и 1856, Витман је објавио прва два издања своје песничке збирке *Влајти ѿправе*. Чињеница је да је збирка наишла на прилично хладан пријем шире јавности, као и да је издавање ових књига финансијски прилично исцрпело песника, који је сам сносио трошкове штампања. У овоме се могу пронаћи практични разлози Витмановог ангажмана у новинским листовима и писања серије чланака. С друге стране, финансијски и издавачки неуспех прва два издања *Влајти ѿправе* није обесхрабрио песника, те је он наставио да пише поезију, да прерађује старе песме и реорганизује своју збирку, и сматра се да

је управо 1858. била година Витмановог интензивног рада на трећем издању, које ће се појавити 1860. године. Витман није одустао од промовисања себе као америчког песника и управо овим би се могло објаснити коришћење псеудонима, пошто је име „Волт Витман“ већ тад требало да се везује само за песника (в. Turpin 2016: 149).

Иако песник очигледно није намеравао да повезује своје текстове о мушком здрављу и поезију *Влајџи џраве*, између њих се уочавају одређене паралеле. Сама чињеница да су ови чланци посвећени пре свега физичком здрављу и нези тела уклапа се у песниково опште интересовање за тело, исказано још у првој збирци, и на изванредан начин најављује преовлађујући тон његове треће збирке, тј. трећег издања *Влајџи џраве*, знатно прерађеног у односу на претходна два и проширеног циклусима песама у којима се посебна пажња поклања чулности и сексуалности. Запажају се и сличности на лексичком нивоу, те се проналазе фразе често понављане и у Витмановим стиховима – Витман инсистира на „савршеном здрављу“ и физичкој снази, а типична је и фраза *inspiration and respiration*, која се појављује у чланцима, а у сличном облику и у „Песми о мени“.

Можда и интригантнији од сличности јесу елементи по којима Витманови чланци одступају од идеја изнетих у стиховима. Оно што се запажа из самог наслова – *Manly Health and Training* – јесте да се аутор обраћа пре свега мушкарцима. У своја размишљања о здравом животу Витман жене укључује у чланку у ком говори о здрављу родитеља као предуслову за здраву децу, где се жена првенствено посматра као (будућа) мајка. Ово је донекле необично за песника који је у поезији инсистирао на равноправности мушкарца и жене и који је, управо захваљујући томе, међу женама стекао верну читалачку публику. С друге стране, ово би био нови аргумент у корист тврдњи оних критичара који читајући *Влајџи џраве* Витману међу осталом говоре управо то што, како тврде, жену види искључиво као мајку, биће које обезбеђује потомство.¹⁰ Објашњење зашто се Витман у разматрањима о здрављу усредредио пре свега на мушкарце може се пронаћи у раније објављеној серији чланака *Sun-Down Papers* (1840), тачније у чланку у којем као да најављује серију о мушком здрављу. Аутор изражава жељу да се позабави „природом и особеностима мушкараца, разноликостима њихових личности, средствима за побољшање њиховог стања и правим начином за уређење држава“ истовремено истичући да би избегавао да говори о женама јер „скромној особи попут мене не приличи да говори о класи бића о чијој природи, навикама, назорима и поступцима није могла да прикупи никаква сазнања ни искуством ни посматрањем“ (Whitman 1840).¹¹

10 Кад је реч о Витмановој поезији, ово је ипак и сувише једнодимензионално читање – мада постоје стихови којима се истиче репродуктивна функција жене, барем подједнако упечатљиви су они којима се инсистира на равноправности жена и мушкараца.

11 Овај чланак је објављен непотписан, али су се стручњаци сложили да се ауторство може приписати Волту Витману.

Судећи по овим чланцима, Витман је гајио посебно интересовање за бокс и боксерске мечеве, те је овој теми посвећен цео један наставак, што је изузетак у овој серији, где је сваки недељни наставак углавном обрађивао по неколико тема.¹² Витман подржава бокс као вид физичке активности који је изузетно здрав за тело и дух и доприноси оснаживању појединаца и стварању супериорне нације снажних мушкараца који би били доминантни не само интелектуално већ и физички. Аутор објашњава да интелект није увек довољан, те да ће нације које су физички слабе бити неизбежно покорене од оних јачих. Због оваквих ставова Витман је још у време објављивања чланака трпео критике, што знамо јер на њих и сам одговара у једном од наредних наставака, нудећи даља објашњења.

Витманови осврти на неопходност унапређења борбене готовости нације могу се објаснити и историјским тренутком у ком су текстови објављивани. Друга половина педесетих година 19. века представља период заостравања односа између америчког Севера и Југа, које ће кулминирати избијањем грађанског рата 1861. године. Као новинар добро упућен у друштвено-политичка дешавања, Витман је увиђао да ће бити тешко сукобљене интересе решити мирним путем, а сматрао је и да за победу аболициониста и противника јужњачког сецесионизма није довољно само то што су њихови идеали утемељени на исправним моралним и интелектуалним основама; њихова ваљаност се мора доказати и у физичкој надмоћи појединаца који их заступају у односу на противнике.

Околности објављивања ових чланака навеле су поједине истраживаче да закључе да су и *Мушко здравље и вежбање* а и други Витманови новински серијали (*The Sun-Down Papers* [1840–41], *Letters from a Travelling Bachelor* [1849–1850]), „остали ’изгубљени’ тако дуго јер су, прво, често објављивани под псеудонимом или без имена аутора (што је било уобичајено у то доба), и друго, јер једноставно нису били толико значајни за своје време, а искрено, нису ни за наше, осим као део Витмановог ’дугог претходног искуства’“ (Stacy 2016: 358).¹³ Мада јесте необично да песник, иначе веома посвећен промовисању сопственог дела, овај серијал није спомињао касније, неоспорно је да Витманови чланци о здравом животу пружају важне увиде у епоху у којој су писани, допуњују песникову библиографију и доносе информације о томе чиме се бавио у недовољно расветљеном периоду свог живота, те да су од књижевноисторијског значаја. Стога завређују даље проучавање заједно са осталим текстовима из Витмановог новинарског корпуса, а и у контексту проучавања његове поезије.

12 У наставку од 31. октобра 1858. аутор се осврће на борбу Џона Морисија и Џона Хинана.

13 „Дуго претходно искуство“ („long foreground“) јесте Стејсијева алузија на речи које је Емерсон упутио тада још непознатом аутору збирке *Влаши шраве*, у писму у којем га поздравља „на почетку велике каријере“.

Волт Витман – сентиментални романописац

Закари Терпин је наставио рад на претраживању архива периодике, што га је крајем 2016. довело до још већег открића, обелодањеног у фебруару 2017. За нову серију текстова, објављиваних под насловом *The Life and Adventures of Jack Engle* у мање познатом и кратковечном њујоршком листу *Sangej gisūech* [*Sunday Dispatch*], испоставило се да представља досад непознати роман, чији је аутор, према бројним показатељима, Волт Витман. Роман је објављен у шест наставака, у периоду од 14. марта до 18. априла 1852. године, с тим да, за разлику од серије чланака о мушком здрављу, аутор у овом случају није потписан. Витманова анонимност омогућила је да *Џек Енџл* остане заборављен све до данас, до ере дигитализације и све већих могућности за претраживање великих база података преко интернета, чиме се послужио и Терпин. Околности утврђивања ауторства и овде су везане за једну Витманову бележницу, најчешће означену као „*a schoolmaster*“ [„учитељ“], по речи која се налази на врху прве стране. Бележница је исписана кратким реченицама које делују као скица заплета, док су на једној страници залепљени исечци из новина са локалним вестима. На последњих неколико страна налази се нешто што изгледа као прилично разрађена скица за причу или роман, јер се помињу бројни ликови и ситуације у којима се они налазе. Садржај бележнице је већ дуже времена добро познат; сама бележница је у целини скенирана и доступна на сајту *Walt Whitman Archive*. Веровало се, међутим, да је реч само о скици за никада ненаписани роман. Терпин је пак искористио управо имена која се овде помињу и редом их уносио у претрагу дигиталних база периодике, на сличан начин као што је то чинио са псеудонимом *Mose Velsor*. Као резултат је опет добио рекламу, овога пута објављену у *Њујорк дејли џајмсу* [*New York Daily Times*], у којој се најављује да ће се те седмице у листу *Sangej gisūech* појавити „аутобиографија“ *Life and Adventures of Jack Engle*, у којој ће се разматрати „филозофија, филантропија, сиромаштво, закон, криминал, љубав, брак, морал, итд., карактеристични за овај велики град у данашње доба“ (Слика 2). Поклопило се име насловног јунака са именом спомињаним у бележници, а година издања и име часописа такође су одговарали одраније познатим подацима – Витман је управо у то време, између осталог, сарађивао и са *Sangej gisūechом*. Терпин је потом поручио овај недељник из Конгресне библиотеке, где се заправо и налази једини сачувани примерак тог часописа, и на његовим страницама пронашао цео један роман.

Поред анонимности аутора, један од разлога што роман *Животи и џустоловине Џека Енџла* није пронађен раније јесте чињеница да у време објављивања скоро уопште није помињан – тек дан пре изласка првог дела појавила се реклама у три њујоршка листа (између

осталих и у *Њујорк гејли ѿајмсу*); осим тога, чини се да није ни приказиван нити нарочито коментарисан. Ово је додуше било типично за лист у ком је роман објављен. Како Терпин наводи, *Сангеј дисѿеч* је „као густо штампани књижевни недељник, [...] објављивао стране и странице нових прича, мемоара, романа у наставцима, и путописа“ али је „с муком састављао крај с крајем: слаган на брзину, јефтино штампан, и склон штампарским грешкама. Буџет *Дисѿеча* се по свој прилици тек сасвим малим делом трошио на рекламе“ (Terpin 2017: XV).¹⁴ Осим тога, роман никада није прештампан, ни у некој другој периодичној публикацији, нити у оквиру антологије. Док је *Френклин Еванс* још за Витманова живота прештампан у целини или у одломцима више пута, па чак и спомињан као пажње вредно дело, „*Џек Енѿл* је изазвао мало или нимало јавних реакција. Чини се, заправо, да та новела није ни имала никакав накнадни књижевни живот – не зна се ни за један репринт, одломак, критички приказ, писмо уреднику, нити за спомињање међу делима савремене књижевности“ (Terpin 2017: XIV). Овоме је допринео изостанак активније промоције, али и однос самог аутора, који се, како се чини, од самог почетка дистанцирао од свог романа. Све указује на то да Витман овај роман никоме није споменуо – не постоје никакви наговештаји о њему у преписци, а изгледа да га није помињао ни својим следбеницима који су га у познијим годинама посећивали. У биографији коју је на основу разговора са песником саставио Хорас Траубел не помиње се ништа у вези са овим романом, те се чини да је аутор и желео да роман остане заборављен.¹⁵ Терпин закључује да ова теза има смисла: „Пошто се посветио песничком позиву, Витман је свој јавни лик обликовао као лик опуштеног песника (а не некаквог прилежног шкрабала, бившег новинара), што је мит који је имао изузетно снажан ефекат на потоњу рецепцију Витмановог дела“ (Terpin 2017: XV–XVI).

Роман *Живои и ѿусѿоловине Џека Енѿла* је прича о младићу по имену Џек Енѿл, кога је још као дечака усвојио трговац Ефраим. По Ефраимовој препоруци Џек долази у једну адвокатску канцеларију да ради као помоћник адвоката Каверта, за кога ће се испоставити да прави план да своју стићеницу лиши наследства. Неправда неће бити учињена захваљујући Џеку, као и шароликој групи његових

14 Терпин износи и податак да ово није први дужи непотписани Витманов текст откривен на страницама овог листа – 1973. је откривен серијал путописа „*Letters from a Travelling Bachelor*“ [„Писма путујућег нежење“], а 2015. текст из области ликовне критике „*An Hour at the Academy of Design*“ [„Један сат у академији за дизајн“] (Terpin 2017: XVI).

15 У вези са овим открићем често је навођена Витманова напомена поводом његових „*Радова из ране младости*“ („*Pieces in Early Youth*“) – његових првих прозних и поетских дела, које је укључио у збирку текстова *Specimen Days & Collect*: „Моја озбиљна жеља је да сви ти сирови и дечачки комади тихо потону у заборав – али да бих избегао нервирање због њиховог потајног објављивања [...], ја сам их, уз нешто мучнине, придодао овде“ (Whitman 1996: 951).

новостечених пријатеља, који би се заједно могли сагледати и као Њујорк у малом. Представљени су чиновници из адвокатске канцеларије и њихови клијенти (или клијенткиње), плесачице из ноћних клубова, занатлије и трговци, квекери и Јевреји. Радња доноси низ преокрета који коначно воде разрешењу мистерије Џековог порекла, док правда и доброта тријумфују над похлепом и злбом. Приповедање је у првом лицу, јер је ово „аутобиографија“, како је назначено у наслову, а потврђено и у уводном поглављу, где се напомиње да се у тексту само преноси оно што је сам протагониста испричао. Поред сличности са Дикенсовом прозом, на коју је указала већина критичара, уочавају се и елементи сентименталног романа, у то време популарног у Сједињеним Државама. Терпин сматра да Витмана као прозног писца „највероватније треба сврстати међу сентименталисте“ али и да „Џек Енџл, као и његов аутор, такође садржи мноштва“, будући да се у роману могу препознати елементи

готово сваког од прозних жанрова којима се Витман икада бавио: сентиментализам, сензационализам, авантуристичка проза, реформистичка књижевност, параболa, пикарски роман, аутобиографија (наводно), саспенс, дескриптивна проза, приче о освети, дидактички морализам, ранореалистичка проза, есеј, новинска репортажа – не сумњам да сам нешто изоставио. Чак и за Витмана, таква разиграност у прози је неуобичајена. (Terpin 2017: XXVIII)

Особеност овог романа која га приближава *Влајшима џраве* наговештена је већ у поднаслову – реч је о „причи о Њујорку из времена садашњег у којој ће читалац сусрести неке познате ликове“. „Познати“ ликови су представници различитих нација, слојева, занимања који су се сусретали на улицама овог града. Притом, „Витман не оставља превише недоумица око тога ко је добар а ко лош: у прву групу спадају продавци, чистачи улица, чиновници, собарице, плесачице, сирочад и излечени алкохоличари; у другу, адвокати, банкарри, политичари и они који теже освајању вишег друштвеног статуса“ (Terpin 2017: XIX). Ово је уједно и оно што роман одваја од *Влајши џраве*, будући да Витман у поезији не повлачи тако оштре линије између „позитивних“ и „негативних“ јунака, те свет са њујоршких улица пописује у непрегледне каталогe, најчешће без икаквих коментара о њиховој моралној (не)подобности.

Критичари су у овом роману запазили наговештаје идеја које ће бити разрађене у каснијим Витмановим радовима (пре свега у *Влајшима џраве*). У 19. поглављу *Џека Енџла* радња се привремено зауставља док главни јунак, посматрајући надгробне споменике, размишља о животу, смрти, природи. Ед Фолсом овај моменат у роману издваја као нарочито значајан, чак „магичан“: „Током романа непрекидно видимо Витмана који скреће са линије заплета, тражећи живот у сваком кутку града. [...] Посетом гробљу, где се

сви заплети завршавају, он као да је одједном изгубио интересовање за све заплете – или барем за овај заплет“ (Schuessler 2017).

Постоје наговештаји да су поједини догађаји описани у роману засновани на догађајима из Витмановог живота. Закари Терпин је скренуо пажњу на то да превртљивост адвоката Каверта у пословању са сиромашним тесаром може имати утемељење у искуству које је Витманов отац имао са адвокатима, на шта указује и један краћи запис из песникове бележнице (Terpin 2017: XXIII–XXIV).¹⁶ Осим тога, сам Витман је отприлике тих година између осталог радио и као грађевински предузетник, те су му послови и дешавања из те професије били познати из прве руке.

Критичари су веома брзо оценили да проналажење овог романа баца ново светло на целокупно Витманово стваралаштво, или барем на његове почетке, јер потврђује тезу да се песник у неким тренуцима колебао у погледу жанра којим жели да се изрази, те да се борио да пронађе одговарајућу форму за своје идеје. Основ за то налазе у чињеници да је Витман у истом периоду радио и на првом издању *Влашии ѿправе*, као и да је оставио белешке које показују његово двоумљење. Ед Фолсом истиче да се до сада сматрало да је једини Витманов роман *Френклин Еванс*, написан чак деценију раније, 1842. године. Све до најновијег открића веровало се да Витман није ни писао прозу после 1848. године, када је објавио једну кратку причу „The Shadow and the Light of a Young Man’s Soul“ [„Сенка и светлост младићеве душе“] и да се потпуно посветио поезији и експериментисању с поетском формом. У том светлу ово и јесте изузетно откриће јер допуњује биографију и библиографију песника и може да се сагледа као карика која повезује две наизглед сасвим одвојене фазе песниковог стваралаштва – рану, у којој је Витман прозни писац и конвенционални песник, и зрелу, у којој ствара збирку поезије која је у том тренутку и по садржају и по форми револуционарна и експериментална и на којој наставља да ради до краја живота. Поједини критичари одлазе и корак даље, сматрајући да се у роману чак могу пронаћи „наговештаји за решење још једне мистерије: како се један обични новинар и претежно конвенционални песник преобразио у аутора сензуалне, филозофске, крајње експерименталне и у целости нетипичне поезије у слободном стиху из *Влашии ѿправе*“ (Schuessler 2017).

У контексту изучавања веза, сличности и разлика између Витманове поезије и прозе, роман *Животи и ѿусиоловине Џека Енџла* не

¹⁶ Терпин указује и на то да ово није прва Витманова приповест у којој се појављује лик подлог адвоката. У причи „Revenge and Requitall“ појављује се адвокат по имену Адам Каверт, који – што је детаљно описано у црвеној бележници – има неколико штићеница, и покушава да једну од њих присили да се уда за њега“ (Terpin 2017: XXIV). Сличност са Кавертом из *Џека Енџла*, како запажа и Терпин, ту се завршава, али је интересантан податак да је име већ коришћено у причи коју потписује Волтер Витман и која је касније и прештампаана под називом „One Wicked Impulse!“.

треба издвајати из остатка његовог прозног дела будући да су критичари, како смо већ поменули, и пре овог открића запазили да се у Витмановој прози проналазе елементи који упућују на делове из *Влајџи ѿправе*. Ипак, у даљим истраживањима треба имати у виду да су мотиви за стварање поезије и прозе могли бити сасвим различити. Мада поједине Витманове белешке упућују на то да је постојала могућност да се *Влајџи ѿправе* појаве као прозно дело или драма, прилично уверљиви су и аргументи у корист мишљења да је Витман прозу, па и роман *Џек Енџл*, писао и објављивао првенствено из финансијских разлога. У својим прозним остварењима Витман се углавном придржавао образаца и ограничења жанра, без покушаја поетских експеримената налик онима које је спроводио од првог издања *Влајџи ѿправе*. Осим тога, био је у потпуности посвећен тада актуелном пројекту стварања аутентичне америчке књижевности, независне од европских утицаја, што је подразумевало пре свега стварање поезије, тада сматране супериорнијом у односу на прозу.¹⁷ Сагледано у целини, Витманова проза тако ипак остаје подређен, иако несумњиво интересантан, сегмент песниковог стваралаштва, који може али и не мора нужно бити везан за његово обликовање сопствене песничке личности.

Књижевни сензационализам и шта с њим

Вест о овим открићима објавио је велики број водећих светских дневних листова (*New York Times, Washington Post, Guardian, Die Welt, Frankfurter Allgemeine Zeitung, El Pais, El Mundo*), што је подстакло интересовање шире јавности, а убрзо и превођење ових дела на стране језике.¹⁸ Својеврсни медијски сензационализам који је пропратио ове књижевне догађаје подстакао је и другачија, критички настројена мишљења која скрећу пажњу на нове тенденције у савременом проучавању књижевности и на потенцијалне проблеме. Тако се на публицитет посвећен проналажењу непознатих Витманових текстова критички осврнуо Џејмс Маквилејамс, истичући да такво интересовање јавности не одражава нужно интересовање за Волга Витмана, већ потребу за великим новостима: „Као што слаavimo нови примерак Декларације независности а да Декларацију независности никада нисмо ни прочитали, ми слаavimo и допуну Витмановог опуса а да не разумемо много тога из већ постојећег

17 Ралф Волдо Емерсон је управо тих година писао о америчком *песнику* (не о америчком писцу сентименталних романа) као стубу аутентичне америчке књижевности, а Витман је био свестан да се углед у књижевним и интелектуалним круговима стиче пре свега писањем поезије.

18 У време када пишемо овај текст постоје два превода романа *Џек Енџл* на немачки, два на шпански и по један на италијански и турски језик, док је серијал о здрављу преведен на немачки.

опуса“ (McWilliams 2017). Маквилијамс указује на површну тежњу за непрекидним стицањем нових, како материјалних тако и духовних добара, примећујући да „чак ни најобразованији Американци не читају Витмана редовно, а откриће *Цека Енџла* тешко да ће то променити“ (McWilliams 2017).¹⁹ Док би у ствари главна последица ових открића требало да буде управо то – поновно скретање пажње шире јавности на Витмана песника и на идеје садржане у његовој поезији.

Заинтересованост америчке јавности за два значајна открића сасвим је очекивана — мада Маквилијамсови коментари имају солидан основ у реалности, Витман јесте устоличен као отац америчке поезије, па је и велико интересовање разумљиво. Ипак, још интригантније су реакције медија и издавача у Србији. Ако пажљивије сагледамо одјек открића Витманових текстова у српској културној и књижевној јавности, уочићемо истовремено и позитивне а и негативне стране културе у којој живимо. И мада би анализа ових културних прилика пре требало да буде предмет једне културолошке или социолошке студије, осврнућемо се укратко на околности и начин на који су новооткривени текстови представљени читаоцима у Србији.

Колико је нама познато, вест о открићу Витмановог новинског серијала о здрављу мушкарца није пренета у српским медијима, барем не у време открића, у априлу 2016. Али вест о новооткривеном роману јесте, у дневном листу *Блиц*, неколико дана пошто су је објавили *Њујорк џајмс* и *Гардијан*.²⁰ Текст у *Блицу* у ствари је преузета и преведена вест из *Гардијана* и читаоцима доноси основне податке о открићу, уз неколико непрезициности, које се делом могу приписати и непрецизностима у изворном тексту из британског листа. Ово откриће је очигледно скренуло пажњу и на текстове откривене претходне године и заинтересовало овдашње издаваче, те су се током 2017. појавили српски преводи непознатих Витманових текстова. Серију чланака *Manly Health and Training* је под насловом *Мушки беквар* у преводу Игора Станојевића објавила издавачка кућа Арете, док је Геопоетика објавила Витманов роман *Животи и њујорк* у преводу Иване Ђурић Пауновић и Зорана Пауновића. Витманов роман је, опет у *Блицу*, проглашен за „књижевну сензацију

19 Иако није тема овог рада, скренули бисмо пажњу и на Маквилијамсова запажања везана за промене у истраживачком процесу које је донела дигитализација грађе. Та запажања су једним делом исувише критична, али је важно размислити о ауторовом упозорењу да би упорно претраживање дигиталних архива уношењем кључних речи могло дати „предност дигиталним открићима над аналогним тумачењем“ (McWilliams 2017). Ово свакако није подстицајно за развој науке о књижевности ни хуманистике генерално, и мада је дигитализација сама по себи неоспорно важна, као начин чувања старих публикација, али и као ефикасно средство за откривање непознатих и заборављених текстова, неопходна је и потоња критичка процена пронађене грађе.

20 Вест се у *Њујорк џајмс* појавила 20. фебруара, а у лондонском *Гардијану* дан касније, док ју је *Блиц* преузео из *Гардијана* и објавио 26. фебруара. У ери доступности и брзог протока информација морамо да приметимо да пет дана није баш кратак период.

предстојећег Сајма књига“, те му је посвећен чланак који, за разлику од оног првог, преведеног с *Гардијановој* вебсајта, доноси и неколико погрешних информација. У чланку се тако наводи да је роман излазио у *Њујорк дејли џајмсу* (уместо у *Сандеј дисџецу*), те да је објављиван под псеудонимом, што је омашка која је више пута поновљена у вези са овим издањем.²¹ Ништа мање сензационалан није ни начин на који је издавачка кућа Арете представила Витманов *Мушки дуквар*. Већ на корицама овог издања можемо прочитати да се у књизи говори „о здрављу, варењу, проституцији и осталим битним стварима“. Креативност у превођењу наслова и других елемената са корица ради прилагођавања циљној публици свакако је допуштена (некад и пожељна), али будући да се код изворника не појављује ништа слично као поднаслов, као и да се о проституцији говори много мање него, рецимо, о боксерском мечу, поставља се питање шта је мотивисало преводиоца и уредника да управо ове три „битне“ ствари издвоје испред свих осталих. Одговор који се нама чини вероватним јесте да је процењено да ће управо „здравље, варење и проституција“, пре него „здравље и вежбање“, обезбедити књизи већу сензационалност, а самим тим, и више читалаца и бољу продају.

И поред појединих омашки, непрецизности и мање или више успешних маркетиншких трикова, непорециво је да брзина којом су издавачи у Србији реаговали, препознавши да и наши читаоци треба да буду у току са светским открићима из књижевности, заслужује све похвале. Преводна књижевност је интегрални део сваке културе и треба је неговати и редовно допуњавати актуелним садржајима. Међутим, таква реакција издавача била би само похвална а не и изненађујућа да општа ситуација са превођењем Волта Витмана код нас није тако лоша, чак и кад је реч о његовој истински револуционарној поезији. Из целог последњег издања збирке *Влајти џраве* (1891), које се сматра коначним и које и јесте најобимније (мада не обухвата сву поезију), на српски (односно српскохрватски) по нашој грубој процени преведена је једна трећина песама. Притом, ни ова трећина није обједињена у једној књизи, већ је разасута у пет различитих издања превода Витманове поезије која су се у Југославији, односно Србији, појављивала у периоду 1951–2008.²² Ови преводи су, дакле, оно што наше библиотеке могу да понуде читаоцу који жели да се упозна са Витмановим делом, а енглеским језиком не влада до-

21 Не може се узети да је дело објављено под псеудонимом „Џек Енгл“ само зато што је у наслову најављена „аутобиографија“, будући да првом поглављу претходи увод анонимног аутора који се јасно дистанцира од протагонисте романа.

22 У обзир смо узели пет издања: Walt Whitman, *Vlati trave*, prevod Tin Ujević, Zagreb: Zora, Državno izdavačko poduzeće Hrvatske, 1951; Volt Vitmen, *Vlati trave*, prevod Ivo Andrić, Tin Ujević, Tihomir Vučković, Beograd: Rad, 1969; Volt Vitmen, *Vlati trave: izabrane pesme*, prevod Ivan V. Lalić, Beograd: BIGZ, 1974; Volt Vitman, *Vlati trave, izabrane pjesme*, prevod Hamdija Demirović, Sarajevo: Svetlost, 1984; Volt Vitman, *Izabrana poezija*, prevod Dragan Purešić, Beograd: Plato, 2008.

вољно добро да би поезију читао у оригиналу. Витманова значајнија прозна дела – трактат о принципима демократије *Democratic Vistas*, збирка аутобиографских есеја *Specimen Days*, записи из доба грађанског рата *Memoranda During the War*, као и његове кратке приче и роман *Френклин Еванс* – такође нису преведена. Имајући ово у виду, чини се да би већи догађај Сајма књига, па можда и целе књижевне године, био превод једног комплетног издања *Влајши џираве*, макар то било оно прво, најмањег обима. Читаоци би тако, за почетак, могли да сазнају какав је *џесник* био Волт Витман и какве промене је донео светској поезији, не само у погледу тематике и форме већ и у погледу организације песничке збирке, што се свакако не може приказати кроз један „избор поезије“, ма како квалитетан био превод. Тек тада би читаоци (а и критичари и издавачи) могли да размишљају о томе у чему леже сличности Витманове поезије и прозе, да ли се и како о сличностима може говорити, и тек тада би се могла анализирати потенцијална места ауторовог преласка са писања прозе на поезију.

Како је приметио Срђан Срдић у свом приказу Витмановог новооткривеног романа, односно његовог српског превода,

да је Терпиново откриће учињено у годинама када Милан Оклопцић ствара модификовану, *џосџимодернизовану* инкарнацију битничке литературе на српском језику, да се тада нашао издавач довољно испрени да Витманову књигу преведе оволико брзо колико је то сада учињено у односу на проналажење, извесно је да би број оних за које је превођење *Живовиша* и *џустоловина Џека Енџла* представљало вест сезоне био прилично велик. Међутим, ово нису те године. Ово није та земља (Срдић 2017: 145).

Стање на књижевној сцени на које указује Срдић, као и поменути пропуст у виду занемаривања Витманових кључних дела, доводе до тога да се текстови попут *Мушкој дуквара* и *Џека Енџла* тешко могу разумети на прави начин. Осим тога, чињеница да се у претходним годинама нико није заинтересовао да се прошири корпус преведене Витманове поезије, а да су се тако брзо појавили преводи новооткривених текстова (које аутор није потписао својим именом и презименом), упућује на закључак да на креирање издавачких планова добрим делом утиче дневна штампа и „укус“ за сензационализам. Колико год да је важно да домаће издаваштво прати дешавања на светској књижевној сцени, актуелност не може бити једини критеријум.

Ако се настави овај тренд и ако се оствари Терпинова процена да се захваљујући дигитализацији периодике могу очекивати нова открића Витманових скривених текстова, сасвим је могуће да ће кроз неколико деценија Витман у Србији бити познатији као новинар и прозни писац, а да ће нам песник бити онај „непознати Витман“. Другим речима, биће нам познатији они Витманови текстови које сам аутор није укључивао у корпус свог стваралаштва, док ће нам добар део његовог поетског и прозног дела остати недоступан.

Уместо таквог сценарија, открића нових текстова требало би искористити као подстицај на поновно афирмисање код нас помало и заборављеног Волта Витмана, можда остварено посредством новог превода *Влајџи Ђправе*, који не би био тек избор поезије. Тиме би *Мушки буквар* и *Џек Енџл*, поред постојећег, књижевноисторијског значаја, добили и улогу у обликовању савремене културе.

ИЗВОРИ

- Velsor, Mose (Walt Whitman). „Manly Health and Training, With Off-Hand Hints Toward Their Conditions,” ed. Zachary Turpin. *Walt Whitman Quarterly Review* 33 (2016), 184–310.
- [Walt Whitman]. „Life and Adventures of Jack Engle: An Auto-Biography,” ed. Zachary Turpin. *Walt Whitman Quarterly Review* 34 (2017), 262–357.
- Vitman, Volt. *Muški bukvar: o zdravlju, varenju, prostituciji i ostalim bitnim stvarima*. Prevod Igor Stanojević. Beograd: Arete, 2017.
- Vitman, Volt. *Život i pustolovine Džeka Engla: autobiografija: priča o Nju-jorku iz vremena sadašnjeg u kojoj će čitalac susresti neke poznate likove*. Prevod Ivana Đurić-Paunović, Zoran Paunović. Beograd: Geopoetika, 2017.
- Kovačević, Miona. Nepoznati Vitman: književna senzacija predstojećeg Sajma knjiga. *Blic*, 25. 8. 2017. <https://www.blic.rs/kultura/vesti/nepoznati-vitman-knjizevna-senzacija-predstojeceg-sajma-knjiga/3nkdmrw>
- Folsom, Ed and Kenneth M. Price, eds. *The Walt Whitman Archive*. <https://whitmanarchive.org/>

ЛИТЕРАТУРА

- Blalock, Stephanie, and Nicole Gray. Introduction to Walt Whitman’s Short Fiction“. *The Walt Whitman Archive*. Ed Folsom, Kenneth M. Price, eds. 2016. https://whitmanarchive.org/published/fiction/shortfiction_introduction.html, приступљено 21 јуна 2018.
- Whitman, Walt. „Sun-Down Papers“. *Long Island Democrat*, Vol. 6, No. 22, 29 September 1840. Ed. Jason Stacy. *The Walt Whitman Archive*. Gen. eds. Ed Folsom and Kenneth M. Price. <https://whitmanarchive.org/published/periodical/journalism/tei/per.00307.html>, приступљено 19. јула 2018.
- Whitman, Walt. *Poetry and Prose*. New York: The Library of America, 1996.
- Лалић, Иван В. „Поезија Волта Витмена“. У Волт Витмен, *Влајџи Ђправе: изабране њесме*. Превод Иван В. Лалић. Београд: БИГЗ, 1974, 5–38.
- McWilliams, James. „Before a Million Universes“. *Paris Review*, May 22, 2017. <https://www.theparisreview.org/blog/2017/05/22/before-a-million-universes/>
- Noverr, Douglas A. „Journalism“. *A Companion to Walt Whitman*. Donald D. Kummings, ed. Blackwell Publishing Ltd, 2006, 29–41.

- Srdić, Srđan. „... i mister Hajd (Volt Vitman: *Život i pustolovine Džeka Engla*)“. *Polja, časopis za književnost i teoriju*, LXII, 507 (2017): 144–147.
- Stacy, Jason. „Walt Whitman’s Journalism“. *Walt Whitman Quarterly Review* 34 (2017), 358–361. <https://doi.org/10.13008/0737-0679.2248>
- Traubel, Horace. *With Walt Whitman in Camden*. Vol. 1. 1906. *The Walt Whitman Archive*. Ed Folsom, Kenneth M. Price, eds. <https://whitmanarchive.org/criticism/disciples/traubel/WWWiC/1/whole.html>, pristupljeno 21. juna 2018.
- Turpin, Zachary. „Introduction to Walt Whitman’s ‘Manly Health and Training’“. *Walt Whitman Quarterly Review* 33 (2016), 147–183.
- Terpin, Zakari. „Uvod u *Život i pustolovine Džeka Engla* Volta Vitmana“. Volt Vitman. *Život i pustolovine Džeka Engla: autobiografija: priča o Njujorku iz vremena sadašnjeg u kojoj će čitalac susresti neke poznate likove*. Prevod Ivana Đurić-Paunović, Zoran Paunović. Beograd: Geopoetika, 2017, VII–L.
- Schuessler, Jennifer. „In a Walt Whitman Novel, Lost for 165 Years, Clues to ‘Leaves of Grass’“. *The New York Times*, Feb. 20, 2017. <https://www.nytimes.com/2017/02/20/arts/in-a-walt-whitman-novel-lost-for-165-years-clues-to-leaves-of-grass.html>

Bojana Aćamović

*An Unknown Walt Whitman –
Two Discoveries from the Pages of the 19th-Century American Press*

Summary

The paper explores the particulars related to the creation, publication, and re-discovery of two series of texts authored by Walt Whitman. The series of newspaper articles *Manly Health and Training* (1858) and the serialized novel *Life and Adventures of Jack Engle* (1852) were Whitman’s forgotten, or rather unknown, works up until 2016. Since the texts appeared on the pages of the American press, we will consider the role of periodicals and journalism in general in Whitman’s work. As it turned out, today’s press has had a significant role in presenting these discoveries, which will be considered in a separate part of the paper. We dedicate special attention to the circumstances which enabled the discovery of the unknown Whitman texts, as well as to the changes which the digitalization has brought to the humanities.

Keywords: American Literature, American periodicals, publishing, Walt Whitman, *Manly Health and Training*, *Life and Adventures of Jack Engle*

THE NEW YORK ATLAS.

HERRICK & SEAMAN,
EDITORS AND PROPRIETORS.

NEW YORK, SEPTEMBER 12, 1858.

IMPORTANT ANNOUNCEMENT!

**A FIRST-CLASS ORIGINAL WORK ON
MANLY TRAINING.**

We commence this week a series of articles which cannot be better indicated than by the aim stated in their own heading,
TO TEACH THE SCIENCE OF A SOUND AND BEAUTIFUL BODY.

This work is not only original and of a high degree of literary merit, but goes into full practical details, giving that specific advice in all departments of general training for health, whose result, if faithfully followed, would be, for every man who reads it,

A NOBLE AND ROBUST PHYSIQUE.

The articles, which we shall continue week after week, contain many things of direct application to

Young Men,	Clerks,
Mechanics,	Actors, Vocalists, and all
Operatives in Factories,	Public Performers,
All Employees In-doors,	Lawyers, Preachers, &c.
Farmers,	Literary Persons,
Gentlemen,	Middle-aged and Elderly Men,
	&c., &c., &c.

To these—to all—the facts, laws, suggestions, &c., conveyed in the above work, will be of priceless value. For what can be more to a man than a perfect condition of health and strength?

These articles are for the People; all cannot only appreciate them, but easily follow them. Technical and medical terms are avoided. After once commencing them, they will be found of an engrossing interest as any romance.

They give the great subject of Training for Health its due position, not as something merely for an occasion here and there, to fit a man for a race, a prize-fight, &c.; but as

**A SYSTEM FOR GENERAL AND CONTINUAL USE AMONG
ALL YOUNG AND MIDDLE-AGED MEN.**

This point is argued with consummate eloquence and ability.

We have said enough, we are sure, to make the reader look with interest upon these valuable articles, which will be continued for some weeks.

Илустр. 1 - реклама за серијал *Manly Health and Training*, објављена у *New York Atlas*-у, 12. септембра 1858.

A RICH REVELATION.—This week's **SUNDAY DISPATCH** will contain the **LIFE AND ADVENTURES OF JACK ENGLE**, an Auto-Biography, in which will be handled the Philosophy, Philanthropy, Pauperism, Law, Crime, Love, Matrimony. Morals, &c., which are characteristic of this great City at the present time, including the Manners and Morals of Boarding Houses, some Scenes from Church History, Operations in Wall-st., with graphic Sketches of Men and Women, as they appear to the public, and as they appear in other scenes not public. Read it and you will find some familiar cases and characters, with explanations necessary to properly understand what it is all about.

m13-1t

Илустр. 2 - реклама за роман *Life and Adventures of Jack Engle*, објављена у *New York Daily Times*-у, 13. марта 1852.